

1) שמות פרק יב - (א) ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר: (ב) החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה: (ג) דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשר לחדש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבת שה לבית: (ד) ואם ימעט הבית מהיות משה ולקח הוא ושכנו הקרב אל ביתו במכסת נפשת איש לפי אכלו תכסו על השה: (ה) שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם מן הכבשים ומן העזים תקחו: (ו) והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל בין הערבים: (ז) ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף על הבתים אשר יאכלו אתו בהם: (ח) ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרים יאכלו: (ט) אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים כי אם צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו: (י) ולא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו: (יא) וככה תאכלו אתו מתניכם חגרים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אתו בחפזון פסח הוא לה: (יב) ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והפיתי כל בכור בארץ מצרים מאדם ועד בהמה ובכל אליה מצרים אעשה שפטים אני ה': (יג) והיה הדם לכם לאות על הבתים אשר אתם שם וראיתי את הדם ופסחתי עליכם ולא יהיה בכם נגף למשחית בהכתי בארץ מצרים: (יד) והיה היום הזה לכם לזכרון וחתתם אתו חג לה' לדרתיכם חקת עולם תחגגו: (טו) שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם כי כל אכל חמץ ונכרתה הנפש ההוא מישראל מיום הראשון עד יום השבע: (טז) וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם: (יז) ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים ושמרתם את היום הזה לדרתיכם חקת עולם: (יח) בראשן בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצות עד יום האחד ועשרים לחדש בערב: (יט) שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם כי כל אכל מחמץ ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ: (כ) כל מחמץ לא תאכלו בכל מושבתיכם ותאכלו מצות: פ (כא) ויקרא משה לכל זקני ישראל ויאמר אליהם משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם ושחטו הפסח: (כב) ולקחתם אגדת אזוב וטבלתם בדם אשר בסף והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות מן הדם אשר בסף ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר: (כג) ועבר ה' לנגף את מצרים וראה את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות ופסח ה' על הפתח ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגף: (כד) ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבניך עד עולם: (כה) והיה כי תבאו אל הארץ אשר יתן ה' לכם כאשר דבר ושמרתם את העבדה הזאת: (כו) והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבדה הזאת לכם: (כז) ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל ויקד העם וישתחוו: (מב) ליל שמרים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה לה' שמרים לכל בני ישראל לדרתם: פ (מג) ויאמר ה' אל משה ואהרן זאת חקת הפסח כל בן נכר לא יאכל בו: (מד) וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אתו אז יאכל בו: (מה) תושב ושכיר לא יאכל בו: (מו) בבית אחד יאכל לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה ועצם לא תשברו בו: (מז) כל עדת ישראל יעשו אותו: (מח) וכי יגור אתך גר ועשה פסח לה' המול לו כל זכר ואז יקרב לעשתו והיה כאזרח הארץ וכל ערל לא יאכל בו: (מט) תורה אחת יהיה לאזרח ולגר הגר בתוכם: (נ) ויעשו כל בני ישראל כאשר צוה ה' את משה ואת אהרן כן עשו: ס (נא) והיה בעצם היום הזה הוציא ה' את בני ישראל מארץ מצרים על צבאתם:

2) פרק יג - (א) וידבר ה' אל משה לאמר: (ב) קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא: (ג) ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים כי בחזק יד הוציא ה' אתכם מזה ולא יאכל חמץ: (ד) היום אתם יצאים בחדש האביב: (ה) והיה כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני והחתי והאמרי והחוי והיבוי אשר נשבע לאבותיך לתת לך ארץ זבת חלב ודבש ועבדת את העבדה הזאת בחדש הזה: (ו) שבעת ימים תאכל מצות וביום השביעי חג לה': (ז) מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל גבלך: (ח) והגדת לבנך ביום ההוא שהוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים: (ט) והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך כי ביד חזקה הוצאך ה' ממצרים: (י) ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה: ס (יא) והיה כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני כאשר נשבע לך ולאבתיך ונתנה לה: (יב) והעברת כל פטר רחם לה' וכל פטר שגר בהמה אשר יהיה לך הזכרים לה: (יג) וכל פטר חמר תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו וכל בכור אדם בבניך תפדה: (יד) והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים: (טו) והיה כי יקשה פרעה לשלחנו ויהרג ה' כל בכור רחם הזכרים וכל בכור בני אפדה: (טז) והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים:

(3) מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה יח
מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ה' (אותנו) [אתכם] (דברים ו כ)
נמצאת אומר **ארבעה בנים הם אחד חכם ואחד רשע ואחד תם ואחד שאינו יודע לשאול.**
חכם מה הוא אומר מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו אותנו אף אתה פתח לו
בהלכות הפסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן.
רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם? - לכם ולא לו. ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל
וכפר בעיקר אף אתה הקהה את שיניו ואמור לו בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים (שמות יג
ח) לי ולא לך אלו היית שם לא היית נגאל.
תם מה הוא אומר מה זאת ואמרת אליו בחוזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים.
ושאינו יודע לשאול את פתח לו שנאמר והגדת לבנך ביום ההוא וגו'.

רשע

**(4) שמות פרק יב - (כה) וְהָיָה כִּי תֵבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִתֶּן ה' לָכֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר וְשִׁמְרֶתֶם אֶת
הָעֲבֹדָה הַזֹּאת: (כו) וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֵלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מַה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם: (כז) וְאָמַרְתֶּם זָבַח
פֶּסַח הוּא לַה' אֲשֶׁר פָּסַח עַל בְּתֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנִגְפוֹ אֶת מִצְרַיִם וְאֶת בְּתֵינוּ הִצִּיל וַיִּקַּד
הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲוּ:**

(5) מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה יז
בעבור זה עשה ה' לי למה נאמר לפי שהוא אומר מה העבודה הזאת לכם אלא זה בן רשע הוא
שהוציא את עצמו מן הכלל ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל אף אתה הוציאהו מן הכלל בעבור זה
עשה ה' לי בצאתי ממצרים לי ולא לך ולפי שהוצאת את עצמך מן הכלל אלו היית שם לא היית
נגאל.

**(6) ירושלמי פסחים פרק י הלכה ד - מה העבודה הזאת - תנא ר' חייא, כנגד ארבעה בנים
דברה תורה, בן רשע מהו אומר, מה העבודה הזאת לכם, מה הטורח הזה שאתם מטריחין
עלינו בכל שנה ושנה, מכאן שהוציא עצמו מן הכלל, אף אתה אמור לו בעבור זה עשה ה' לי (י"ג
ח) לי עשה, לאותו האיש לא עשה, אלו היה שם לא היה ראוי להגאל לעולם ...**

(7) רש"י הירש שמות פרק יב - (כה)העבדה. במובן רחב הרי כל חיינו הם עבודת ה';
להיות עבד ה', להשתמש בכל כוחותיו, בכל רגע מחייו, כדי למלא את רצון ה' - זוהי המטרה
הנעלה ביותר, אליה יוכל האדם להגיע. במובן מצומצם יותר נקראים "עבודה": המעשים, בהם
אנו מעמידים את ישותנו, ומתקינים את עצמנו, תמיד מחדש לשירות ה', דהיינו קרבן ותפילה.
אולם התורה לא כינתה אף קרבן בשם "עבודה", מלבד קרבן הפסח. ואמנם היה הפסח הפעולה,
שסימלה את תחילת כניסתם של האדם היהודי, הבית היהודי והמדינה היהודית - לעבודת ה'. וכן
הפסח הינו הפעולה המסמלת תמיד כניסה מחודשת לעבודה זו. לכן "כי תבואו וגו'": כאשר יימחו
שיירי עקבות שעבוד מצרים, ואתם תהיו מאושרים, בני חורין, וישובים על אדמתכם, חזרו תמיד
על "עבודה" זו בהקפדה. העמידו את עצמכם שוב במצב שהיה בראשית הווייתכם הלאומית,
בהיותכם חשוכי שמחה, משוללי חירות וקרקע; ושוב, היכנסו מחדש, כאז, לעבודת ה'.
(כז) ואמרתם וגו'. לא "ואמרתם להם", בדומה ל"והגדת לבנך" (להלן יג, ח), "ואמרת אליו" (שם
יד), אלא סתמית. אין התורה מצפה, כי דור שקוע בחומרנות מתנכרת לה' ישפר מעשיו לשמע
דברי מוסר, אבל שמא בראותו דוגמה של קיום מצוה בכינות ובהתלהבות מודעת. לכן, תוך
התעלמות מדברי הלעג של דור, אשר קשיחות חומרנית השכיחה מלבו רוחן וטעמן של מצוות
אלוה, אימרו את הדבר, למען ישמע החפץ לשמוע: **- גם בימינו, עדיין הוא זבח המולך ממוות
לחיים, עדיין תלויים חיי ישראל וחירותו באותם תנאים שהביאו לו חיים וחירות
בראשונה.....**

(8) אבן עזרא שמות (הפירוש הארוך) פרק יב - (כז) ואמרתם זבח פסח מצאנו פסוח והמליט
(ישעי' לא, ה). והטעם כמו חמלה. ובעבור שהשם חמל על בכורי ישראל בעבור דם השה, נקרא
השה פסח, כמו ושחטו הפסח (שמות יב כא). והגאון אמר, שהוא מגזרת פסח, כי הפסח ישען על
רגלו התמימה, והמשחית כן עשה שהשחית בכורי בית המצרים, ופסח על בית שכנו העברי ולא
השחיתו.....

(9) העמק דבר שמות פרק יב

(כה) ושמרתם וגו'. כלל מעשה הפסח כלשון הכתוב להלן י"ד ה' ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה..... **(כו) והיה וגו' מה העבדה הזאת לכם.** של קרבן פסח, שאין לה שום תכלית כמו כל קרבן בא לרצון או לכפרה, ובכור ומעשר שאינם מרצים ג"כ טעמים ידוע במקומם, אבל פסח למה הוא בא... מעתה יש לדעת מה הענין שמורה מעשה הפסח לדורות: **(כז) ואמרתם.** לפי שטח הכתוב הוא תשובה לאותו השואל, כמו לשון המקרא להלן י"ג ט"ו ובפרשת ואתחנן ו' כ', אבל הרי אנו רואים דעת המגיד אינו כן, שהעמיד לשון שאלה זו לרשע, וגם לא העמיד תשובה אליו כלל, אלא הקהה את שניו וכו', ובאמת אחר דיוק לשון המקרא יפה דקדק המגיד, שהרי לא כתיב ואמרתם אליהם, כמו דכתיב להלן ואמרת אליו, ובספר דברים ואמרת לבנך, אלא מובן רצון הכתוב דלהשואל לא ישיבו כלל, משום שאמר לכם ולא לעצמו, מובן שבשביל שאינו מבין הטעם של העבודה אינו עושה כלל, וזהו רשע, דמי שהוא עובד ה' אינו מונע מן המעשה אפילו אינו יודע טעם המצוה, אף על גב שודאי יש לחקור טעם המצוה, אבל אין זה נוגע לעבודת המצוה כמש"כ להלן י"ג י', דאפילו אין הטעם עולה יפה, מכל מקום המצוה במקומה, ואחר שאותו השואל על העבודה ואמר לכם, תולה עבודה בידיעת הטעם, הוא רשע, ואין צריך להשיב לו כלל. אלא פירוש ואמרתם. בפני עצמכם תשובה על שאלה זו היא, אשר פסח וגו' ואת בתינו הציל... שני דברים המה, **אחד - אשר פסח וגו',** והוא ראוי לזכירה לדורות בארץ ישראל אשר עיני ה' בה גידולי השדה, ותלוי בשמירת המצות התלויים בארץ כמו שביעית ותרומות ומעשרות, ואם כן אם היו שני שכנים משונים בשמירת המצות היו משתנים גידולי שדותיהם, ודבר זה באמת פלא וקשה להאמין, אבל במה שיזכרו שכך היה בעת העברת ה' במצרים, שפסח ה' בהשגחתו ית', ככה יאמינו שכך הוא המדה גם בארץ ישראל, והוא עיקר ספור יציאת מצרים בזמן שהיו ישראל על אדמתם... ועוד יהי לזכר ואת בתינו הציל. כי בעת שהיה ראוי לרשעי הדור ליענש על רשעותם, בא זכרון התלמיד חכם על ידי ראיית הדם על המשקוף ומזוזות להציל כל בית אב שלו, וגם זה ראוי לזכור לדורות כי זכות התורה מגין על צוותא שלו. **ולזה שייך אמירה זו לשאלת הרשע, לומר כי כמו שיש רשעים עתה כן היו בעת יציאת מצרים, שהיה אז רשעים והפסח של זקני הדור הגין עליהם:**

שאינו יודע לשאול

(10) פרק יג - (ח) והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים: ...

(11) מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה יז
והגדת לבנך. שומע אני מראש חדש ת"ל ביום ההוא אי ביום ההוא יכול מבעוד יום ת"ל בעבור זה בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך על שולחנך:

תם

(12) פרק יג - (יד) והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים: (טו) ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו ויהרג ה' כל בכור בארץ מצרים מבכר אדם ועד בכור בהמה על כן אני זבח לה' כל פטר רחם הזכרים וכל בכור בני אפודה:

חכם

(13) דברים פרק ו - (כ) כי ישאלך בנך מחר לאמר מה העדת והחקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו אתכם: (כא) ואמרת לבנך עבדים היינו לפרעה במצרים ויציאנו ה' ממצרים ביד חזקה: (כב) ויתן ה' אותות ומפתים גדלים ורעים במצרים בפרעה ובכל ביתו לעינינו: (כג) ואותנו הוציא משם למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו: (כד) ויצונו ה' לעשות את כל החקים האלה ליראה את ה' אלקינו לטוב לנו כל הימים לחיתנו כהיום הזה: (כה) וצדקה תקנה לנו כי נשמר לעשות את כל המצוה הזאת לפני ה' אלקינו כפאשר צונו:

(14) דברים פרק ו

(א) וזאת המצוה החקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקיכם ללמד אתכם לעשות בארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה: (ב) למען תירא את ה' אלקיך לשמר את כל חקתיו ומצותיו אשר אנכי מצוה אתה ובנה ובן בנה כל ימי חייך ולמען יארכו ימיך: (ג) ושמעת ישראל ושמרת לעשות אשר יטב לה ואשר תרבוין מאד כפאשר דבר ה' אלקי אבותיך לה ארץ זבת חלב ודבש: פ (ד) שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד: (ה) ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך: (ו) והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום על לבבך: (ז) ושננתם לבניך

וְדַבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבִלְכֻתְךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ: (ח) וְקוֹשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדָהּ וְהָיוּ לְטָטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: (ט) וְכִתְבָתָם עַל מַזְזוֹת בֵּיתְךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ: ס (י) וְהָיָה כִּי יָבִיֵאֵךְ ה' אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לֵאמֹר וְלִצְחָק וְלִיִּצְחָק לָתֵת לָךְ עָרִים גְּדוֹלוֹת וְטֹבָת אֲשֶׁר לֹא בְנִיתָ: (יא) וּבָתִּים מְלֵאִים כָּל טוֹב אֲשֶׁר לֹא מְלָאתָ וּבָרַת חֲצוּבִים אֲשֶׁר לֹא חֲצַבְתָּ כְּרָמִים וְזֵיתִים אֲשֶׁר לֹא נִטְעַתָּ וְאֶכְלֶתָ וְשִׁבַּעְתָּ: (יב) **הַשְׁמֹר לָךְ פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת ה' אֲשֶׁר הוֹצִיאָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:** (יג) אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא וְאִתּוֹ תַעֲבֹד וּבְשִׁמּוֹ תִשְׁבַּע: (יד) לֹא תִלְכֹּן אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים מֵאַלֹּהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סָבִיבוֹתֶיכֶם: (טו) כִּי אֵל קָנָא ה' אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבְּךָ פֶּן יִחַרָה אַף ה' אֱלֹהֶיךָ בְּךָ וְהִשְׁמִידְךָ מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה: ס (טז) לֹא תִנְסֹו אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם כְּאֲשֶׁר נִסִּיתֶם בַּמֶּסֶה: (יז) **שְׁמֹר תִּשְׁמְרוּן אֶת מִצְוֹת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְעֲדֹתָיו וְחֻקֵּיו אֲשֶׁר צִוָּךְ:** (יח) וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי ה' לְמַעַן יִיטֹב לָךְ וּבֵאתָ וִירָשְׁתָּ אֶת הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם: (יט) לִהְדוֹף אֶת כָּל אִיְבֶיךָ מִפְּנֵיךָ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה': ס (כ) כִּי יִשְׁאַלְךָ בִּנְךָ מָחָר לֵאמֹר מָה הָעֲדוֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם: